

СТРУКТУРА ІХТІОЦЕНОЗІВ РІЧОК ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Демченко Н.А., асистент

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

У ХХ ст. річкові екосистеми Приазов'я піддалися сильному впливу антропогенного чинника. У ході цього процесу вони зазнали змін гідрологічного та гідрохімічного режимів. Це, в свою чергу, вплинуло на структуру іхтіоценозів річок, де відбувся перерозподіл кількості видів риб в екологічних групах.

Ключові слова: іхтіофауна, річки Північно-Західного Приазов'я, екологічні групи риб.

Демченко Н.А. СТРУКТУРА ИХТИОЦЕНОЗОВ РЕК СЕВЕРО-ЗАПАДНОГО ПРИАЗОВЬЯ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ / Таврический государственный агротехнологический университет, Украина.

В ХХ ст. речные экосистемы Приазовья подверглись сильному влиянию антропогенного фактора. В ходе этого процесса они претерпели определенные изменения в гидрологическом и гидрохимическом режимах. Это, в свою очередь, повлияло на структуру ихтиоценоз рек, где произошло перераспределение количества видов рыб в экологических группах.

Ключевые слова: ихтиофауна, реки Северо-Западного Приазовья, экологические группы рыб.

Demchenko N. THE STRUCTURE OF THE RIVERS ICHTIOTHENOSSES OF THE NORTH-WESTERN AZOV AND REGULARITIES OF THEIR FORMATION / Tavria State Agrotechnological University, Ukraine.

In the twentieth century the rivers ecosystems of the Azov were strongly influenced by anthropogenic factors. On this process their hydrological and hydrochemical conditions had been changed. This has influenced on the structure of rivers ichtiothenoses, where was reallocation amounts of the fish species in the ecological groups.

Keywords: ichthyofauna, rivers of the North-Western Azov, ecological groups of fish.

ВСТУП

Вивчення структури іхтіоценозів є одним з головних завдань гідроекологічних досліджень. Особливої актуальності вони набувають для водойм, що піддаються значним антропогенним змінам. Саме такими є річки Північно-Західного Приазов'я, в яких за останні 60 років відбулися суттєві перетворення гідрологічного та гідрохімічного режимів, що, в свою чергу, вплинуло як на кількісний та якісний склад рибного населення.

Як відомо, на іхтіофауну та її трансформацію впливає багато чинників [1]. Так, риби, що населяють ті чи інші біотопи різних течій річки, тісно пов'язані з абіотичними, біотичними та антропогенними факторами середовища. Їх коливання, з одного боку, та реакція водних організмів через певний проміжок часу, з другого, призводить до динаміки видового та кількісного складу. Але в різні періоди існування річки роль факторів змінюється, в залежності від чого в кожній водоймі та її ділянках формуються унікальні іхтіокомплекси. На їх структуру також впливають екологічні умови існування, що від витoku до гирла річки змінюються. Вони ж і визначають приуроченість окремих видів риб до різних ділянок водойми.

Суттєву роль у формуванні іхтіофауни річок Північно-Західного Приазов'я у другій половині ХХ ст. відіграв антропогенний фактор [2]. Наслідки його впливу проявилися у значній динаміці гідрологічного та гідрохімічного режимів (відбулося уповільнення швидкості течії, зменшилася глибина русла, збільшилася кількість перешкод для міграції риб, зросла мінералізація води тощо), що і призвело до трансформації фауни риб. Саме аналіз останнього аспекту для антропогеннозмінених водойм, на наш погляд, визначають дослідження цього питання актуальним.

Метою даної роботи є аналіз структури іхтіофауни річок Північно-Західного Приазов'я за екологічними групами риб та її формування в залежності від антропогенних перетворень водойм. Для її досягнення були окреслені наступні завдання: проаналізувати зміни кількісних характеристик екологічних груп риб у зв'язку з процесами трансформації водойм за допомогою літературних та власних даних; встановити закономірності формування структури іхтіофауни річок Приазов'я за екологічними групами риб в залежності від стану водойм в окремі періоди.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

Для вирішення поставлених завдань була розроблена умовна періодизація стану річок Приазов'я, де критерієм виділення періодів став показник інтенсивності антропогенних змін в басейнах річок регіону: I період (початок ХХ ст. – до 1948 р), II період (1948 – 1999 рр.), III період (2000 р. – дотепер) [2]. Це дало можливість проаналізувати динаміку видового складу риб. Необхідно зазначити, що дані III періоду включають в себе матеріали сучасних дослідників та власні. Зокрема, останні були зібрані під час експедицій у різні сезони 2001 – 2008 рр. на річках Великий Утлюк, Малий Утлюк, Молочна, Корсак, Лозуватка, Обитічна та Берда. Зважаючи на певну відмінність екологічних умов у різних ділянках водойм, проби збиралися окремо у верхній, середній та нижній течії річок за сіткою станцій (n = 30).

Для аналізу досліджуваного питання були обрані окремі екологічні фактори (солоність води, течія, міграції). Враховуючи неоднозначність суджень різних авторів з приводу класифікацій екологічних груп риб [3 - 7], нами проведені їх уніфікація та доповнення, що дало можливість більш глибоко проаналізувати структуру іхтіофауни за екологічними групами:

1. Солоність води: морські (мешканці моря), прісноводні (мешканці виключно прісних вод), солонуватоводні, різноводні (здатні до перебування у прісній, солонуватій та морській воді).
2. Течія: реофіли (риби проточних вод), лімнофіли (риби стоячих вод), помірні реофіли (риби повільної течії), індиференти (мешканці проточних, стоячих вод та вод з повільною течією).
3. Міграції: мігруючі (мігрують у іншу водойму), маломігруючі (мігрують в межах однієї водойми), осілі (не залишають свого району життя).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

В досліджуваних річках по відношенню до зазначених вище екологічних чинників реєструються всі екологічні групи риб, але у певні періоди їх кількісні показники змінюються. Така динаміка є відображенням процесу втручання людини у функціонування водних екосистем.

В річках Приазов'я по відношенню до солоності води виділено 4 екологічні групи риб – прісноводні, різноводні, солонуватоводні та морські. Загальною картиною для більшості річок є відносна стабільність частки прісноводних та різноводних видів риб з їх зростанням у часі (рис. 1), незначна динаміка солонуватоводної групи та поступове зменшення морських риб.

Виключенням з зазначеного вище, є картина, яка спостерігається у р. Молочній. Так, до 50-х рр. в іхтіофауні цілковито превалював прісноводний комплекс, що становив 67 % від загальної кількості видів риб. На відміну від зазначеного часу, II період охарактеризувався не тільки суттєвим збільшенням кількості видів риб, але й перерозподілом ролі тієї чи іншої екологічної групи в структурі іхтіоценозу. Так зросла кількість прісноводних (з 6 до 14), різноводних (з 3 до 9) та морських (6) видів. Але, у порівнянні з I періодом, на долю прісноводних припадає лише 47 %, різноводних та

морських - 20 та 3 % відповідно. При аналізі сучасного періоду спостерігаємо подальше збагачення видового різноманіття прісноводної (18 видів) та різноводної груп. Відзначаються сонячна риба (*Lepomis gibbosus* (Linnaeus, 1758)), амур білий (*Stenopharyngodo idella* (Valenciennes, 1844)), товстолобики білий (*Hypophthalmichthys molitrix* (Valenciennes, 1844)) та строкатий (*Aristichthys nobilis* (Richardson, 1845)), бичок рижик (*Neogobius eurycerphalus* (Kessler, 1874)) та ін. Натомість, у 3 рази скоротилася кількість морських видів, що загалом призвело до зростання частки прісноводного комплексу до 54 % від усієї фауни риб.

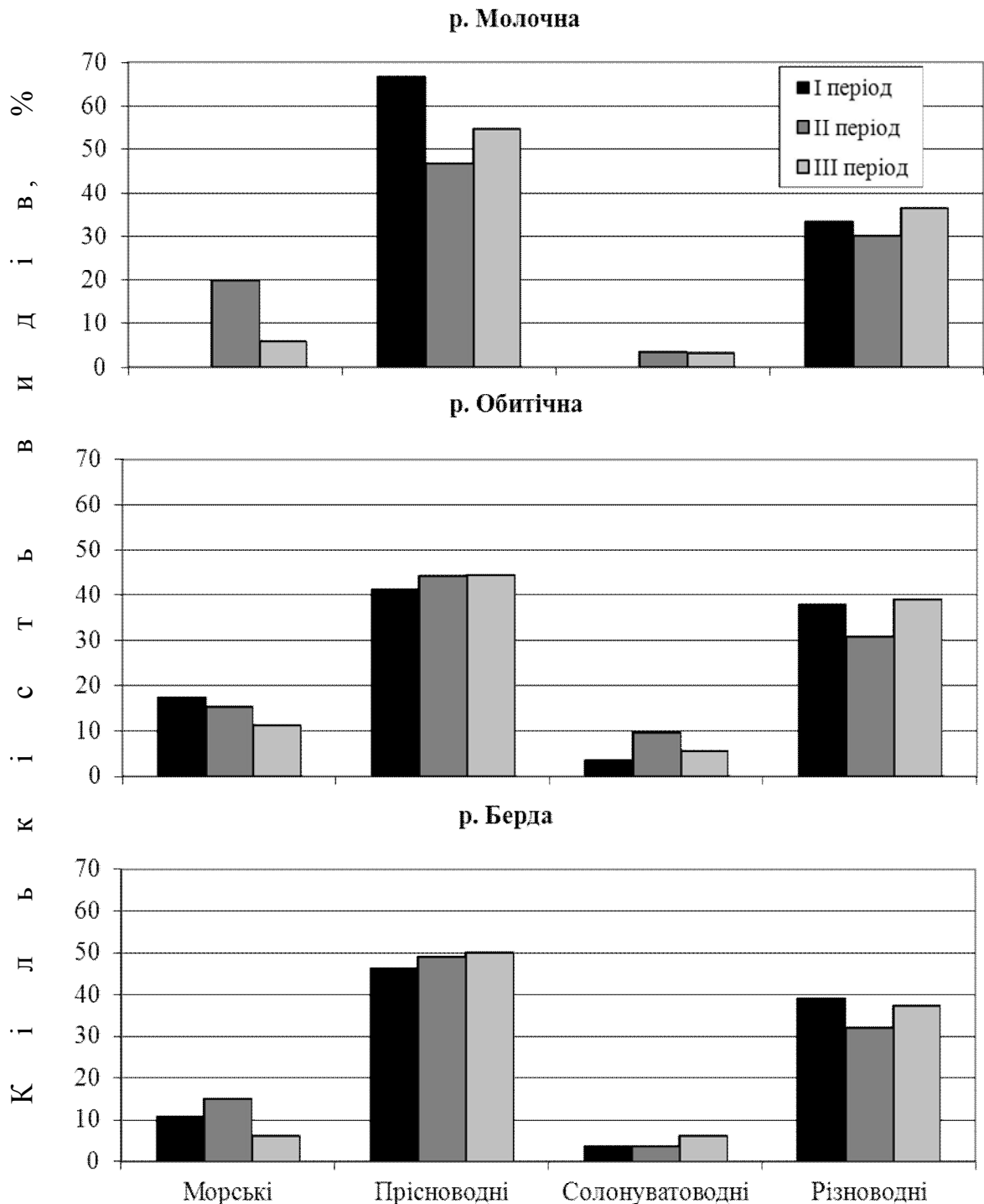

Рис. 1 – Динаміка кількості видів риб (%) за екологічними групами по відношенню до солосності води в різні періоди досліджень.

Слід відмітити, що всі досліджувані водойми впадають або у лимани (Утлюцький, Молочний), або безпосередньо в Азовське море, що пояснює присутність морських видів в той чи інший час в гирлових ділянках річок. Але водойми-приймачі різняться між собою за гідролого-гідохімічними показниками, що в певній мірі впливає на видовий склад риб. Так водоймою-приймачем вод Великого та Малеого Утлюків є верхів'я Утлюцького лиману, яке відокремлено від усієї водойми греблею. Це призводить до того, що гирлові ділянки річок та верхів'я лиману утворюють місце з певними екологічними умовами, яке, в свою чергу, з'єднується з морем за допомогою спрямовального каналу. Сукупність таких факторів сприяла тому, що, наприклад, у В. Утлюці в сучасний період кількість видів зросла з 14 до 20, а М. Утлюці – з 8 до 14. Також відбулися певні зміни у морському комплексі. Як у попередні роки, так і сьогодні реєструється в обох річках атерина (*Atherina pontica* (Eichwald, 1831)), натомість у В. Утлюці не визначається губань зелений (*Labrus viridis* Linnaeus, 1758), зеленушка плямиста (*Symphodus ocellatus* (Forskål, 1775)). Піленгас (*Liza haematocheilus* (Temminck et Schlegel, 1845)) та бичок лисун мармуровий (*Pomatoschistus marmoratus* (Risso, 1810)) є видами, які поповнили видове різноманіття морської групи зазначених водойм.

Річка Молочна, на відміну від зазначених вище річок, впадає у Молочний лиман. Показники гідрологічного та гідохімічного режимів цієї водойми безпосередньо пов'язані з гідромеліоративними роботами, які проводяться в гирловій зоні лиману. Це призводить до того, що в різні періоди свого існування солоність вод може суттєво зростати і складає 50 г/л, а при достатньому водообміні – 18 г/л [8]. З такою значною динамікою показників мінералізації та ступенем сполучення лиману з морем і пов'язана присутність або, навпаки, відсутність представників морського комплексу у пониззі річки.

Отже, упродовж всього часу досліджень в більшості приазовських річках домінували і домінують дотепер представники прісноводного та різноводного комплексів, частка яких становить 43,5 – 56,3 та 29,3 – 42,3 % відповідно (табл. 1). Натомість морські (12,5 – 19,2 %) та солонуватоводні види (4,3 – 8,8 %) представлені в незначній мірі. Така ситуація з останніми групами, перш за все, пояснюється декількома причинами. По-перше, спостерігається загальне скорочення чисельності деяких морських та солонуватоводних видів (губань зелений, кефаль гостроніс (*Liza saliens* (Risso, 1810) та ін.). По-друге, у другій половині ХХ ст. на південних степових річках було створено велику кількість гідротехнічних споруд. З одного боку, це призвело до неможливості потрапляння риб у водойму, а з іншого - до перерозподілу стоку. Як відомо, риби за допомогою органів бокової лінії вмюють уловлювати механічні коливання води та в певній мірі реагувати на хімізм середовища. Тому саме суттєве скорочення стоку вплинуло на те, що морські види, які мають необхідність зайти на нерест у пониззя річок, не можуть це зробити, оскільки не відчувають припливу прісної води.

Не менш важливим фактором, який впливає на видовий та кількісний склад риб річок, є течія, в залежності від інтенсивності якої в кожній водоймі формується свій іхтіоценоз. При вивченні іхтіофауни за роки досліджень було встановлено, що в річках регіону переважають лімнофіли (27,6 – 56,3 %) та помірні реофіли (12,5 – 38,6 %). Види-реофіли та індиференти представлені в межах 3,8 – 17,2 % (табл. 2).

Необхідно зазначити, що всі групи реєструвалися протягом всього часу, але спостерігається їх значна динаміка як за кількістю видів, так і за видовим складом. У порівнянні з першим та другим періодами, третій ознаменувався збідненням реофільної та збагаченням лімнофільної фаун. Для першого комплексу втрачено бистрянку (*Alburnoides rossicus* Berg, 1924), білизну (*Aspius aspius* (Linnaeus, 1758)), вирезуба (*Rutilus frisii* (Nordmann, 1840)), в'язя (*Leuciscus idus* (Linnaeus, 1758)), клепця (*Ballerus sapa* (Pallas, 1814)), рибця (*Vimba vimba* (Linnaeus, 1758)), а лімнокомплекс поповнився

такими видами як товстолоб строкатий, сонячна риба та чебачок амурський (*Pseudorasbora parva* (Temminck et Schlegel, 1846)).

Таблиця 1 – Розподіл видів риб за екологічними групами по відношенню до градієнта солоності

Річка	Морські		Прісноводні		Солону-ватоводні		Різноводні		Всього видів
	к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%	
В. Утлюк	5	19,2	10	38,5	-	-	11	42,3	26
М. Утлюк	3	18,8	7	43,8	-	-	6	37,5	16
Молочна	6	14,3	21	50,0	2	4,8	13	31,0	42
Корсак	2	12,5	9	56,3	-	-	5	31,3	16
Лозуватка	3	13,0	10	43,5	1	4,3	9	39,1	23
Обитічна	9	15,8	26	45,6	5	8,8	17	29,8	57
Берда	9	15,5	29	50,0	3	5,2	17	29,3	58

Таблиця 2 – Розподіл видів риб за екологічними групами по відношенню до швидкості течії

Річка	Лімнофіли		Реофіли		Помірні реофіли		Індиференти	
	к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%
В. Утлюк	10	38,5	1	3,8	9	34,6	6	23,1
М. Утлюк	9	56,3	1	6,3	2	12,5	4	25,0
Молочна	17	40,5	3	7,1	13	31,0	9	21,4
Корсак	9	56,3	2	12,5	1	6,3	4	25,0
Лозуватка	10	43,5	3	13,0	5	21,7	5	21,7
Обитічна	17	29,8	8	14,0	22	38,6	10	17,5
Берда	16	27,6	10	17,2	21	36,2	11	19,0

Досить наглядно ця ситуація простежується у рр. Берда та Обитічна. Особливістю цих водойм є те, що у їх верхів'ях присутні ділянки з швидкою течією. Але, незважаючи на це, наприклад, у Берді, відбувається зростання кількості лімнофільних видів з 26 до 44 %, натомість частка реофільних зменшилася на 10 %. (рис. 2). Так у минулі роки реєструвалися стерлядь (*Acipenser ruthenus* Linnaeus, 1758), бистрянкa, білизна, вирезуб, в'язь, клепець, рибець, шемая (*Alburnus loebergi* Freyhof et Kottelat, 2007), в сучасний період переважно тільки пічкур (*Gobio gobio* (Linnaeus, 1758)).

Для рр. Молочна та Лозуватка, які відносяться до більш рівнинних річок, притаманна дещо інша картина. Загалом у водоймах було відмічено 4 реофільних представника, кількість яких з кожним періодом збільшувалася на 1 вид. Короп та пічкур є видами, які зустрічаються в обох річках, натомість чехоня зареєстрована тільки для р. Лозуватки, а стерлядь – для Молочної. Останню спробували розводити у ставках р. Юшанли (лівий приплив р. Молочної), але ми вважаємо, що мешкання та поширення її буде неможливим.

Такий розподіл видів з домінуванням та послідовним зростанням лімнофільних риб у фауні демонструє загальну тенденцію переходу річок зі стану проточних водойм у малопроточні. Підтвердженням тому є кореляційні зв'язки між часткою лімнофільних (-0,95) і реофільних видів (0,94) та об'ємом стоку. Враховуючи чітку залежність цих показників необхідно зазначити, що вони можуть використовуватися в якості індикаторних для малих річок півдня України. Так, зокрема, динаміка структури іхтіоценозу в сторону збільшення лімнофільних та зменшення реофільних

представників буде вказувати на падіння об'єму стоку та погіршення гідрологічних умов.

Міграції для більшості риб є важливим етапом життєвого циклу виду, оскільки мають пристосувальне значення та забезпечують сприятливе існування і збільшення чисельності популяції [9]. Але втручання людини у функціонування водних екосистем призвело до втрачання видами нерестових, кормових, зимувальних ділянок, що згодом стає лімітуючим чинником у існуванні виду.

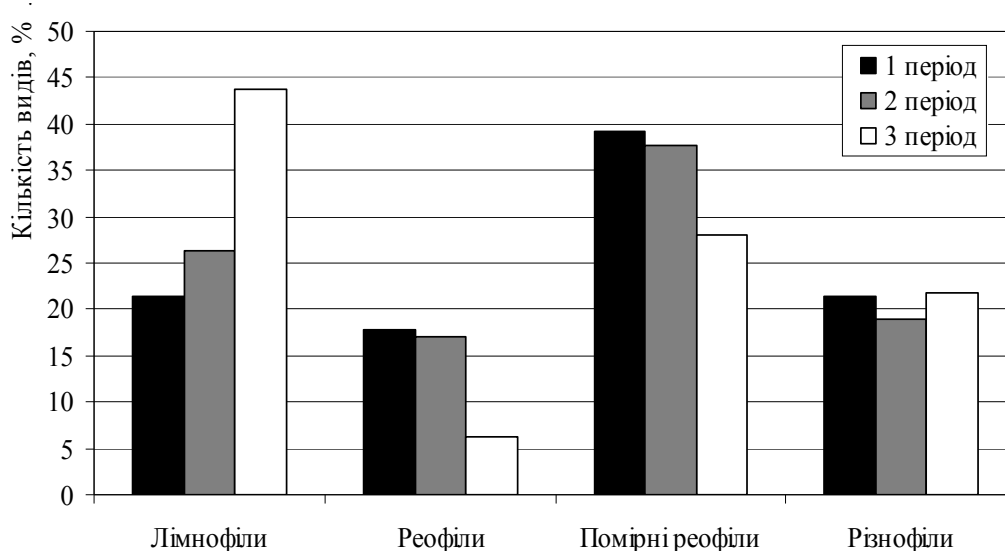

Рис 2 – Співвідношення кількості видів риб (%) різних екологічних груп по відношенню до швидкості течії в р. Берді за періодами.

За характером міграції в річках північно-західного Приазов'я зустрічаються мігруючі, маломігруючі та осілі види риб, з яких найбільше в структурі іхтіоценозу представлені 2 останні групи. Частка осілих видів в різних водоймах складає від 48 до 75 % (рис. 3) і протягом всього зазначеного часу має певне стабільне положення в фауні риб всіх річок.

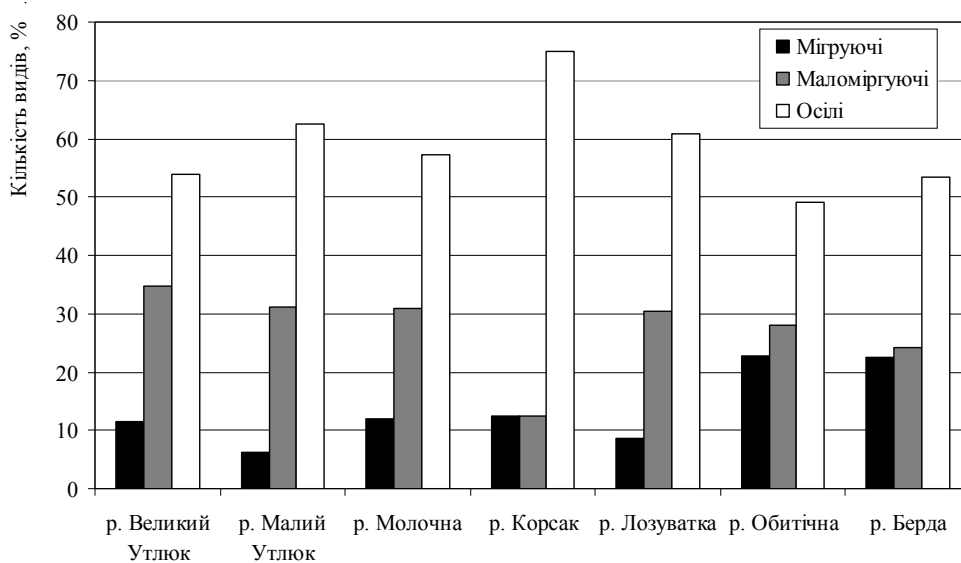

Рис. 3 – Співвідношення кількості видів риб (%) за характером міграцій в річках Північно-Західного Приазов'я за всі періоди досліджень.

Найменшою кількістю характеризуються види-мігранти. В рр. Великий та Малий Утлюки, Молочна, Корсак, Лозуватка їх частка коливається в межах 6 – 12 %, а в Обитічній та Берді – 22 – 23 %. Типовими видами є анчоус (*Engraulis encrasicolus* (Linnaeus, 1758)), атерина, піленгас. Поодинокі зустрічаються лящ (*Abramis brama* (Linnaeus, 1758)), судак (*Sander lucioperca* (Linnaeus, 1758)), шема, а вирезуб, вугор річковий (*Anguilla anguilla* (Linnaeus, 1758)), чорноморські кефалі, оселедці, осетер (*Acipenser gueldenstaedtii* Brandt et Ratzeburg, 1833), рибець перестали реєструватися загалом.

Слід відмітити, що наявність цих риб тісно пов'язана з рівнем зарегульованості річкового русла, показниками стоку, а в сучасний період ще й з загальним скороченням чисельності багатьох видів (рибець, вирезуб, шема, осетер). Так в рр. Молочна, Обитічна та Берда найбільше вони відмічалися саме в перший період, коли рівень антропогенних змін був мінімальний, і становили 18 – 23 %. (рис. 4). Після здійснення цілеспрямованих робіт з зарегулювання русел річок їх кількість впала майже у 2 рази (7-14 %).

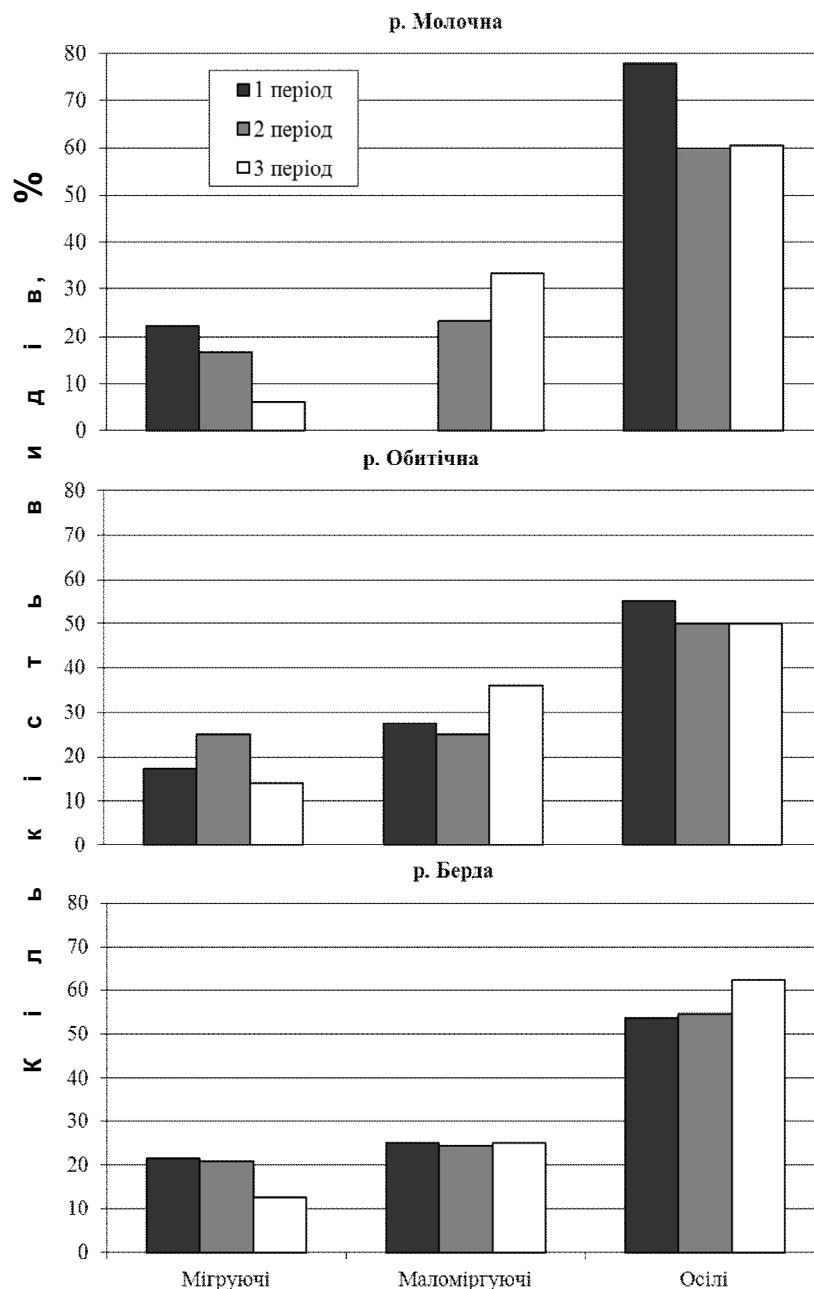

Рис. 4 - Розподіл кількості видів (%) риб за характером міграції в різні періоди досліджень.

Освоєння річок України у 50-х рр. відбувалося в контексті комплексного використання водойм для потреб народного господарства. Однак, подальше антропогенне перетворення їхніх басейнів призвело до суттєвих змін екологічних умов, що унеможливило мешкання багатьох видів реофільного комплексу (клепець, синець, бистрянкя, білизна, головень, шемая) і сприяло скороченню видового різноманіття всіх гідробіонтів. Але, в найближчий час за такої ситуації може зрости видове різноманіття лімнофільних риб (карась сріблястий, товстолоби і т.д.). Слід також зазначити, що останнім часом спостерігається досить інтенсивне вселення нових видів (чебачок амурський, сонячна риба) в приазовські гідросистеми, які можуть суттєво вплинути на загальний стан іхтіофауни. Тому така ситуація вимагає подальшого дослідження цього питання.

ВИСНОВКИ

1. Іхтіоценози річок Приазов'я характеризуються відносною стабільністю частки прісноводних форм (41 – 67 %).
2. Коливання кількості морських видів у досліджуваних водоймах пов'язано з скороченням чисельності видів, гідротехнічним будівництвом, об'ємом стоку, специфікою екологічних умов водойм-приймачів, в які вони впадають.
3. У водоймах відбулося зменшення реофільних видів внаслідок зниження водності річки та погіршення гідрологічних умов.
4. В умовах суттєвого рівня зарегулювання русла гідротехнічними спорудами різко зменшилося різноманіття мігруючих видів риб та спостерігається збільшення осілих.
5. На структуру іхтіофауни та кількісні показники екологічних груп риб впливають рівень зарегульованості русла річки, об'єм стоку та масштаби трансформації гирла.

ЛІТЕРАТУРА

1. Никольский Г.В. Основные закономерности формирования и развития речной ихтиофауны / Г.В. Никольский // Очерки по общим вопросам ихтиологии / Г.В. Никольский. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1953. – С. 65 – 75.
2. Демченко Н.А. Динаміка іхтіофауни річок Північно-Західного Приазов'я в ХХ ст. / Н.А. Демченко // Вісник Львівського університету. Серія: Біологічна. – 2009. – Вип. 50. – С. 72 – 84.
3. Варпаховский Н.А. Определитель пресноводных рыб Европейской России / Н.А. Варпаховский. – Спб., 1898. – 240 с.
4. Варпаховский Н.А. Рыболовство в бассейне р. Оби / Н.А. Варпаховский // Рыбы бассейна р. Оби / Н.А. Варпаховский. – Спб.: Департамент земледелия, 1902. – С. 145 – 230.
5. Владимиров В.И. К биологической классификации рыб: проходные и полупроходные / В.И. Владимиров // Зоологический журнал. – 1957. – Т.36. Вып. 9. – С.1121 – 1126.
6. Мейснер В.И. Промысловая ихтиология / В.И. Мейснер. – М.-Л.: Снабтехиздат, 1933. – 192 с.
7. Смирнов А.А. К вопросу о делении рыб на биологические группы / А.А. Смирнов // Вестник рыбопромышленности. – 1912. – Т. 27. № 6, 7. – С. 173 – 178.
8. Демченко В.О. Іхтіофауна та показники якості води Молочного лиману в зв'язку з рибогосподарським використанням водойми: автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня. канд. біол. наук: спец. 03.00.10 «Іхтіологія» / В.О. Демченко. – Київ, 2004. – 20 с.

9. Никольский Г.В. Экология рыб / Г.В. Никольский. – М.: Изд-во «Советская наука», 1961. – 335 с.

УДК 598.243.1:574.3(477.7)

СЕЗОННІ АСПЕКТИ ДИНАМІКИ ЧИСЕЛЬНОСТІ ЖОВТОНОГОГО МАРТИНА (LARUS CACHINNAS PALLAS, 1811) НА КЛЮЧОВИХ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДДЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Дубінінна-Пахуща Ю.Ю., магістр, аспірант

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

Проведений аналіз впливу погодних умов на чисельність та характер розподілення жовтоногого мартина по території Азово-Чорноморського узбережжя України в різні сезони, встановлено гніздову та післягніздову чисельність виду.

Ключові слова: жовтоногий мартин, чисельність, особина, скупчення, водно-болотні угіддя, погодні умови.

Дубинина-Пахущая Ю.Ю. СЕЗОННЫЕ АСПЕКТЫ ДИНАМИКИ ЧИСЛЕННОСТИ ЧАЙКИ-ХОХОТУНЬИ (LARUS CACHINNAS PALLAS, 1811) НА КЛЮЧЕВЫХ ВОДНО-БОЛОТНЫХ УГОДЬЯХ ЮГА УКРАИНЫ / Мелитопольский государственный педагогический университет им. Б. Хмельницкого, Украина

Проведён анализ влияния погодных условий на численность и характер распределения чайки-хохотуньи по территории Азово-Черноморского побережья Украины в разные сезоны, установлена гнездовая и послегнездовая численность вида.

Ключевые слова: чайка-хохотунья, численность, особь, скопление, водно-болотные угодья, погодные условия

Dubinina-Pahuchaya Y.Y. SEASONAL ASPECTS OF DYNAMICS OF QUANTITY OF YELLOW-LEGGED GULLS (LARUS CACHINNAS PALLAS, 1811) ON KEY WETLANDS IN THE SOUTH OF UKRAINE / Melitopol state pedagogical university of the name B.Chmelnsky, Ukraine

Conducted analysis of influencing of weather terms on a quantity and character of distributing of Yellow-Legged Gulls on territory of the coast of Azov and Black sea of Ukraine in different seasons, it was found nest and after nest quantity of species.

Ke ywords: Yellow-Legged Gulls, quantity, individual, accumulation, wetlands, weather terms

ВСТУП

Мартинових птахів (Підряд Larі) відносять до найбільш різноманітних та чисельних груп гідрофільних птахів на більшості водно-болотних угідь України. На півдні регіону вони займають важливе місце в складі гідрофільних та прибережно-морських орнітокомплексів у різні сезони року та впливають на видовий склад і структуру гніздових біотопів. Дослідженням чисельності мартинів на різних водоймах країни серед орнітологів приділено достатньо уваги [1,2,3,4,5,6], але внаслідок дії природних та антропогенних чинників чисельність птахів варіює, відбуваються значні переміщення птахів як у межах одного біотопу, так і в межах обміну між сусідніми, іде перерозподіл особин у різні сезони року. Питання моніторингу чисельності мартинів та контроль за її динамікою потребують постійної уваги дослідників.

Мета дослідження - на основі даних зимових обліків птахів та підсумків регіонального моніторингу птахів Азово-Чорноморського узбережжя розглянути чисельність жовтоногого мартина *Larus cachinnans* Pallas, 1811 на різних водно-болотних угіддях України.